

Kentsel Dönüşümün Kent Peyzajına Etkisi: Sulukule Örneği

*¹Nilüfer Kart Aktaş and¹Muhibe Aslı Alp

¹İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Planlama ve Tasarım Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Kısa Özet

Kentler, doğal süreçler, nüfus artışı, sosyoekonomik yapıdaki değişimler, teknoloji alanındaki gelişimler, çeşitli politik kararlar sebebiyle değişime uğramaktadırlar. Ülkemizde 1990'lı yıllardan itibaren kent planlamanın gündemine girmiş olan "Kentsel Dönüşüm" ün amacı kentleri daha yaşanabilir kılmak, toplumsal bütünleşmeyi sağlamak, çevre yapısının bozulduğu ve ekolojik dengenin kaybolduğu alanlarda bu dengenin kurulmasını sağlamayı hedeflemek olmuştur. Ancak; çeşitli faktörlerin etkisiyle kentsel dönüşüm her zaman çok başarılı sonuçlar elde edememiştir.

Bu çalışma kapsamında İstanbul'un Fatih ilçesinde yer alan, İstanbul'un en eski yerleşimlerinden biri olan Sulukule çalışma alanı olarak seçilmiş ve bölgenin peyzaj yapısı ile birlikte sosyoekonomik yapısında meydana gelen değişimler incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle alan ile ilgili literatür araştırması yapılmış, bölgeye ait koruma amaçlı imar planı ve Sulukule yenileme alanı avan projesi elde edilmiş ve Sulukule ve çevresinde anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda; koruma amaçlı imar planı ve yapılan proje ile bölgedeki yapı oranlarının arttığı, yeşil alan miktarlarının azaldığı ve bölgede büyük bir kimlik değişiminin yaşandığı belirlenmiştir. Ayrıca yapılan anket çalışması ile bölge halkının beklentileri ve memnuniyetleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent, kentsel dönüşüm, kentsel yenileme, kentsel peyzaj, Sulukule

Abstract

Cities, various policy decisions because of the natural processes, population growth, changes in socioeconomic structure, developments of technology, get changed. In our country, since 1990s, urban renewal had entered the agenda of the urban planning and its purpose to make the cities more liveable, to ensure social integration, and for the areas lost the ecological balance and nature structure establish the balance again. However; because of the some factors, urban renewal can't get very good results all the time.

In this study, Sulukule located in Fatih district and one of the oldest settlements of İstanbul selected as study area and the region's landscape structure and socioeconomic changes investigated. In this context, firstly, literature research related the field was done, reconstruction plan for protect and Sulukule renewal area concept design were obtained and survey study was done surround the study area Sulukule. As a result of this study, with the reconstruction plan for protect and the project determined increase of the structure rates, reduce of green space amount and the change of identity lived in this region. In addition, local expectations and satisfactions have been identified with the survey.

1. Giriş

Kentler, doğal süreçler, nüfus artışı, sosyoekonomik yapıdaki değişimler, teknoloji alanındaki gelişimler, çeşitli politik kararlar sebebiyle değişime uğramaktadırlar. Nitelik ve nicelik olarak sürekli bir değişim içerisinde olan kentlerin geçirmekte olduğu bu süreç kentleşme olarak adlandırılmaktadır. Kentleşme, nüfusa bağlı bir büyüme, fiziksel alanda sürekli bir

*Corresponding author: Nilüfer Kart Aktaş Address: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi 34473 Bahçeköy/Sarıyer İstanbul TÜRKİYE .E-mail address: niluferk@istabul.edu.tr, Phone: +902123382400 Fax: +902122261113

yayıma, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıda sürekli bir değişimi ve devingenliği ifade etmektedir. Bu değişim ve dönüşümler, kimi zaman mekân ve yaşam kalitesini arttırıcı yönde olurken, kimi zaman da mekanın ekonomik, toplumsal, çevresel ve fiziksel bozulması olarak kendini gösterir (Akkar 2006'ya atfen Gümüşboğa 2009).Plansız ve çarpık yapılaşma, alt yapı sorunları, gecekondulaşma, hızlı sanayileşme, arsa ve kira fiyatlarındaki artış, vb.gibi bu sorunlar kentlerin çöküş sürecini hızlandırmaktave kentlerin geleceği için hayati derecede önem taşımaktadır.

Bu sorunların, mekânsal, toplumsal ve ekonomik anlamda çözülmesi amacıyla gerçekleştirilen müdahaleleri içeren süreç genel olarak “kentsel dönüşüm” olarak adlandırılmaktadır. Kentsel dönüşüm: kentsel alanların varolan durumundan başka bir biçime girmesi, başka bir durum almasıdır. (Ercan, 2012, Ersoy 2012). Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren kent planlamanın gündemine girmiş ve günümüzde kentsel politikalar çerçevesinde önemli bir yer kazanmış olan kentsel dönüşüm, “fiziksel ve sosyal açılarından çöküntü sürecine girmiş kentsel alanları yeniden yaşanabilir canlı alanlar haline getirmeyi ve kente yeniden kazandırmayı hedefleyen kapsamlı ve entegre bir vizyon ve eylemler bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Roberts 2000'e atfen Gümüşboğa 2009). Kentsel dönüşüm sürecindeki asıl amaç; sosyal/kültürel ve fiziksel yönden çöküntü içine girmiş kentsel bölgelerin kent ile bağlantısını tekrar kurarak canlı mekanlar haline getirmek ve bu bölgeleri kente tekrar kazandırmaktır (Özüdoğru, 2010).

Kentsel dönüşümün hedefleri;

- Kentteki fiziksel çöküşü durdurmak
- Tarihi dokunun sürdürülebilirliğini sağlamak
- Ekonomik yaşamı canlandırmak
- Kentsel yaşam kalitesini arttırmak
- Kültüre dayalı dinamikleri harekete geçirmek
- Her ölçekte katılımı sağlamak olarak sıralanabilir (İnce, 2006).

Ülkemizde kentsel dönüşüm olgusu farklı nedenlere dayalı olarak ortaya çıkmıştır. Göç, hızlı ve plansız kentleşme, buna bağlı olarak gecekondulaşma ve yasa dışı yapılaşma, tarihi ve kültür varlıklarının korunamaması ve 1999 depremi sonrasında kentlerdeki yapı stokunun depreme dayanıklılığının araştırılması gibi etmenler ve bu etmenlere aranılan çözümler Türkiye'de kentsel dönüşümü gündeme getirmiştir. Kentsel Dönüşümün Türkiye pratiğindeki kullanımına bakıldığına şu şekilde tanımlanabilir:

Yaşanabilir sağlıklı kentlerin yaratılması genel hedefiyle birlikte;

- Kaçak yapılaşmış alanların dönüştürülmesi,
- Doğal afetlerle doğrudan etkilenecek olan sakıncalı alanlarda yer seçmiş konut veya başka kullanım alanlarının dönüştürülmesi,
- Kent içinde kalan kullanımı sakıncalı çalışma alanlarının dönüştürülmesi,
- Kent içinde niteliksiz, sağlıksız alanların ve yaşanabilir kent standartları dışında kalan alanların dönüştürülmesi,
- İşlevini yitirmiş tarihi mekanların, koruma alanlarının dönüştürülmesi amaçlarıyla kullanılan ve belirli aktörler tarafından uygulamaya geçirilen bir planlama aracıdır (Özden, 2002).

2. Materyal ve Metod

2.1. Materyal

Hatice Sultan ve Neslişah Mahallesi Yenileme Alanı ve Çevresinin Tanıtımı

Araştırma alanı olarak seçilen bölge resmi kayıtlarda önceleri Neslişah Sultan ve Hatice Sultan Mahallesi olarak günümüzde ise bu iki mahalle birleştirilerek Karagümrük Mahallesi olarak geçmektedir. Sulukule ismi daha çok resmi olmayan yerlerde kullanılan isimdir.

Sulukule olarak bilinen ve kentsel dönüşüm kapsamına alınan bu alan Fatih İlçesi'nin kuzeybatısında yer almaktadır. İlçenin, batısında Zeytinburnu, kuzeybatısında ise Eyüp ilçeleri yer alırken, kuzeyinde Haliç'e ve doğusunda ve güneyinde de Marmara Denizine kıyısı bulunmaktadır.

İstanbul ili, UNESCO tarafından 06.12.1985 tarih 356 liste sıra numarası ile kültürel kapsamda Dünya Miras Listesi'nde yerini almıştır. İstanbul'un bu listeye alınmasındaki en büyük nedenlerinden biri Kara Surları'dır. Hatice Sultan ve Neslişah Sultan mahalleleri de Kara Surlarının hemen yanında bulunmaktadır. Proje alanı karayolu açısından kolay erişilebilir bir bölgede yer almaktadır. Proje alanı yakın çevresinde yer alan en önemli ulaşım aksları Fevzi Paşa Caddesi, Vatan Caddesi ile Beylerbeyi Caddeleri olup, her üç caddeden de kolay erişilebilir konumdadır. Alana kuzey batı yönünde çevre yolu niteliğinde olan D-100 Karayolu Ankara-Edirne istikametinden Topçular-Vatan Caddesi Katlı Kavşağı bağlantılı olarak erişilebilmektedir (Ertürk, 2009).

Sulukule yenileme alanının sosyokültürel yapısına bakıldığında, 2000 yılı verileri ile toplamda 7824 kişinin burada ikamet ettiği bunun da 571 haneye tekabül ettiği belirtilmektedir. 2007 yılında ise mahalle muhtarlıklarında ikameti bulunan kişi sayısı 3500 kişi olarak görülmektedir. Neslişah ve Hatice Sultan Mahallelerinin birleşmesiyle oluşan Karagümrük Mahallesi 2013 Adrese Dayalı Kayıt Sistemi'nde 11.195 kişi olarak belirlenmiştir.

Sulukule'nin Cumhuriyetin ilanından sonraki en şaşalı dönemi 1950'li ve 1960'lı yıllardır. 1956 yılında yapımı başlanan Vatan Caddesi'yle birlikte Edirnekapı'da surların bir bölümü ve Sulukule'de 29 ev yıkılmıştır. Sulukule halkı, biraz daha yukarı tarafa ve surlara doğru kayarak, sur boyuna yerleşmiş olan Hatice Sultan ve Neslişah Sultan mahalleleri ile kaynaşmıştır. Vatan Caddesi'nin yapımıyla ekonomik yaşamında bozulmalar başlayan Sulukule halkı 1990'lı yıllardan sonra eğlence evlerinin kapatılmasıyla iyice fakirleşmiştir. Genellikle geçimlerini müzisyenlik, çiçekçilik, hurdacılık, çöp ve kağıt toplayıcılığı, demircilik ve demir işçiliği, hamallık, falcılık, temizlikçilik, at arabacılığı, bakırcılık, sümüklü böcek toplayıcılığı, bohçacılık, tombalacılık, ayakkabı boyacılığı, cami avlularında kuşyemi satıcılığı, işportacılık gibi çok farklı meslek ve sahalardan sağlayan Sulukule halkı kentsel dönüşüm sürecinde bölgeden ayrılmak zorunda kalmışlardır.

Bölge, çöküntü bölgesi haline gelmesi nedeniyle Bakanlar Kurulu tarafından; 03.04.2006 tarih ve 2006/10299 karar sayısı ile Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Yenileme Alanı olarak kabul edilmiştir (Şekil 1,2). İstanbul Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun, Tarihi Yarımada Fatih İlçesi Neslişah ve Hatice Sultan Mahalleleri (Sulukule) Yenileme Avan Projesini 02/11/2007 tarih ve 20 no'lu kararı ile onaylamıştır.

Şekil 1. Kentsel Dönüşüm öncesi Sulukule(<http://www.fatih.bel.tr/icerik/1155/neslisah-ve-hatice-sultan-sulukule-mahalleleri-yenileme-projesi/>)

Şekil 2. Kentsel Dönüşüm öncesi Sulukule (<http://www.fatih.bel.tr/icerik/1155/neslisah-ve-hatice-sultan-sulukule-mahalleleri-yenileme-projesi/>)

Kentsel dönüşüm süreci kapsamında yapılan çalışmalar tamamlanmış olup evler yeni sahipleri tarafından oturmaya hazır hale gelmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Kentsel yenileme sonrası bölgenin yeni hali (<http://www.aksam.com.tr/>)

2.2. Metod

Binlerce yıllık geçmişe sahip olan Tarihi Yarımada, Doğu Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu gibi büyük medeniyetlere başkentlik yapmış ve bu medeniyetlerin etkisinde değişen mekansal oluşumlar ile günümüze ulaşmıştır. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı birçok eski eser kaybedildiği gibi, geniş yeşil alanlar yok olmuş ve sosyal dokuda da çok büyük değişimler yaşanmıştır.

Bu çalışma kapsamında İstanbul'un Fatih ilçesinde yer alan, İstanbul'un en eski yerleşimlerinden biri olan Sulukule çalışma alanı olarak seçilmiş ve bölgenin mekansal yapısı, kentsel dönüşüm ile geçirdiği değişim süreci incelenmiştir. Bu kapsamda öncelikle alan ile ilgili literatür araştırması yapılmış, Tarihi Yarımada'ya ait 2004 Tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı ve SulukuleYenileme Alanı Avan Projesi elde edilmiştir. İmar ve planı ve avan proje ile bölgenin mekansal yapısı üzerindeki olumlu ve olumsuz değişimler belirlenmiştir.

Ayrıca araştırma alanı ve çevresinde anket çalışması yapılmış ve çalışmayı destekleyici bir yöntem olarak kullanılmıştır. Kullanıcıların da planlamaya katılımının planlamanın kullanılabilirliği ve sürdürülebilirliği açısından gerekli olduğu bilindiğinden karşılıklı görüşme tekniği uygulanarak 64 denek ile anket çalışması yapılmıştır. Ek 1'de verilen bu anket çalışması ile bölge halkının beklentileri ve memnuniyetleri saptanmıştır.

Yapılan anketler sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for the Social – Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket) paket programı kullanılmıştır. Tüm sorular yüzde ve sıklık durumlarına göre değerlendirilmiş olup ayrıca sosyo-ekonomik yapı, kullanım özellikleri ile çaprazlanarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Anketler, istatistiksel yöntem olarak iki değişken arasında ilişkinin olup olmadığını sorgulayan Khi-Kare (χ^2) bağımsızlık testi uygulanmıştır. Khi-kare (χ^2) testi, çapraz tablonun iki değişkeninin birbirinden bağımsız olup olmadığını test ederek, iki değişken arasında ilişki bulunması koşulunun sağlanması ile sonuçlara ilişkin yorumlar yapılmasına olanak sağlar. Güven düzeyi, % 5'lik bir yanlış payıyla $p \leq 0.05$ alınmıştır.

Tartışma ve Sonuç bölümünde, elde edilen tüm literatür bilgileri ve anket sonuç verilerinin ışığında araştırma alanının kentsel dönüşüm süreci öncesi ve sonrası ile arasındaki değişimler ve bu değişimlerin kentsel peyzaja katkısı belirlenmiştir. Araştırma alanının sit alanı olduğu düşünülerek, mevcut kaynakların en iyi şekilde değerlendirildiği, kullanıcı istek ve gereksinimine yönelik planlama ve tasarım önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Planlama Kapsamında Bölgenin Değerlendirilmesi

5366 sayılı yasaya dayanarak Bakanlar Kurulu'nca yenileme alanı olarak ilan edilen Sulukule'ye ait eski ve yeni imar planlarını karşılaştırarak bazı bulgular elde edilmiştir.

Eski imar planında, 7 adet park, 2 adet eğitim kurumu, 1 adet turizm tesisi, 3 adet dini tesis ve yapı adaları bulunmaktadır (Şekil 4).

Yeni imar planına bakıldığında ise 4 adet park, 1 adet eğitim kurumu, 2 adet turizm tesisi, 2 adet ticaret alanı, 3 adet dini tesis ve yapı adaları bulunmaktadır (Şekil 5, 6).

Bölgede dikkat çeken en önemli değişim, yapı adalarındaki önemli artış ve park olarak ayrılan alanlarındaki büyük azalma olarak ortaya çıkmaktadır. Eski Sulukule imar planındaki parklar daha ortak kullanıma hitap ederken yeni imar planında sadece yapı adaları için kullanım alanı olarak belirlenmiştir. 2 eğitim kurumu olarak ayrılan alanların 1 tanesinin yerine yeni yapı adası getirilmiştir. Ayrıca yeni turizm tesisi ve ticaret bilimleri getirilmiştir.

Şekil 5: Neslişah Ve Hatice Sultan Mahalleleri Eski ve Yeni İmar Planı (<http://www.gis.fatih.bel.tr>)

3.2. Anket Sonuçları

Kentsel yenileme projesi sonucunda halkın hem kentsel dönüşüm olayına bakışını hem de alandan memnuniyet durumlarını belirlemek amacıyla anket çalışması yapılmıştır.Yapılan anket sonuçları aşağıda verilmiştir.

Denekler % 43.8 oranı ile Fatih ilçesinde, % 25.0 oranı ile Alibeyköy-Eyüp-Bayrampaşa-Gaziosmanpaşa ilçelerinde, % 10.9 oranı ile Zeytinburnu-Bakırköy-Avcılar, % 10.9 oranı ile Beşiktaş –Beyoğlu-Şişli-Sarıyer ve % 9.4 oranı ile Anadolu yakasında yaşamaktadır.

Denekler %78.1 oranı ile Sulukule’de yapılan kentsel dönüşüm projesinden haberdar iken, % 21.9 oranla projeden haberdar olmamaktadırlar.

Deneklerin % 25’iSulukule’de kentsel dönüşüm yapılan alanın sınırları içerisinde yaşamakta iken % 75’i farklı bir bölgede yaşamaktadır.

Çoktan seçmeli olarak sorulan ve kentsel dönüşümün amacının sorgulandığı bir diğer soruda ise denekler, % 43.8 oranı ile kentsel dönüşümün amacının daha yaşanabilir bir çevre oluşturmak olduğunu söylerken, % 32.8 oranı ile rant sağlamak, % 29.7 oranı ile kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan insanların yaşam standartlarını yükseltmek ve % 9.4 diğer seçeneği tercih edilmiştir.

Deneklerin % 73.4’ükentsel dönüşüm projelerinin çevreyi güzelleştireceğini düşünürken, % 26.6’sı ise tam tersini düşünmektedir.

Sosyo-ekonomik yapı bakımından değerlendirildiğinde, ankete katılan deneklerin % 51.6’sı erkek, % 48.4’ü ise kadın olarak belirlenmiştir. Ankete katılan deneklerin meslek dağılımı ise şu şekilde olmaktadır. % 28.12’i öğrenci, % 20.3’ü esnaf, % 14’ü diğer meslek gruplarına dahil olurken, %7.8 oranı ile işçi, % 7.8 oranı ile memur, % 7.8 oranı ile emekli, % 7.8 oranı ile serbest meslek,% 7.8 oranı ile ev hanımı ve % 1.6 ile işsiz olarak belirlenmiştir. Ankete katılan deneklerin % 43.8’i 18-26 yaş grubuna dahil olurken, % 28.1 oranı ile 27-40, % 21.9 oranı ile 41-60 ve % 6.3 oranı ile 60 ve üzeri yaş grubuna dahil olmaktadır.Ankete katılan deneklerin % 51.6’sı üniversite mezunu, % 18.8’i ortaokul, % 10.9’u ilkokul ve % 9.4’ü lise ve master/doktora eğitim düzeyinde bulunmaktadır. Deneklerin arasında sadece okur yazar veya okur yazar olmayan hiç kimse bulunmamaktadır.

Yaşanılan yer ile Sulukule’de yapılan kentsel dönüşüm projesinden haberdar olma durumu çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.040$ ve $p<0.05$ olup ankete katılan Fatih İlçesinde oturanların % 89.3’ü, Zeytinburnu-Bakırköy-Avcılar ilçelerinde oturanların % 85.7’si, Beşiktaş-Beyoğlu-Şişli-Sarıyer ilçelerinde oturanların % 85.7’si, Alibeyköy-Eyüp-Bayrampaşa-Gaziosmanpaşa ilçelerinde oturanların % 50’si ve Anadolu yakasında oturanların % 83.3’ü bu projeden haberdar olduklarını belirtmişlerdir.

Sulukule’de yapılan kentsel dönüşüm projesinden haberdar olma durumu ile meslek grubu çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.026$ ve $p<0.05$ olup Sulukule’de yapılan kentsel dönüşüm projesinden haberdar olanların % 24’ü öğrenci, % 22’si esnaf, % 18’i diğer meslek gruplarına dahil olan denekler, % 10’u emekli,% 10’u serbest meslek sahibi, % 8’i ev hanımı, % 4’ü memur,% 2’si işçi ve % 2’si işsiz olduğu belirlenmiştir.

Sulukule’de yapılan kentsel dönüşüm projesinden haberdar olma durumu ile yaş grupları çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.001$ ve $p<0.05$ olup Sulukule’de yapılan

kentsel dönüşüm projesinden haberdar olanların % 34'ü 27-40, % 30'u 18-26, % 28'i 41-60 ve % 8'i 60 ve üzeri yaş grubuna ait deneklerden oluşmaktadır.

Kentsel dönüşüm projelerinin çevreyi güzelleştireceğini düşünüyor musunuz sorusu ile kentsel dönüşüm yapılmasının amacının daha yaşanabilir bir çevre oluşturmak olduğu sorusu çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.000$ ve $p<0.05$ olup kentsel dönüşüm projelerinin çevreyi güzelleştireceğini düşünenlerin % 59.6'sı kentsel dönüşümün amacının daha yaşanabilir bir çevre oluşturmak olduğunu söylemişlerdir.

Kentsel dönüşüm projelerinin çevreyi güzelleştireceğini düşünüyor musunuz sorusu ile kentsel dönüşüm yapılmasının amacının rant sağlamak olduğu sorusu çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.000$ ve $p<0.05$ olup kentsel dönüşüm yapılmasının amacının rant sağlamak olduğunu düşünenlerin % 61.9'u kentsel dönüşüm projelerinin çevreyi güzelleştireceğini düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Kentsel dönüşüm yapılmasının amacının daha yaşanabilir bir çevre oluşturmak olup olmadığı sorusu ile meslek grupları çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.031$ ve $p<0.05$ olup kentsel dönüşüm yapılmasının amacının daha yaşanabilir bir çevre oluşturmak olduğunu söyleyenlerin % 25'i esnaf, % 21'i öğrenci, % 17'si işçi, %10'u memur, % 7.1'i emekli, % 7.1'i diğer meslek gruplarından, % 3.6'sı serbest meslek, % 3.6'sı ev hanımı ve % 3.6'sı işsiz olarak belirlenmiştir.

Kentsel dönüşüm yapılmasının amacının kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan insanların yaşam standartlarını yükseltmek sorusu ile meslek grupları çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.001$ ve $p<0.05$ olup kentsel dönüşüm yapılmasının amacının kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan insanların yaşam standartlarını yükseltmek olduğunu söyleyenlerin, % 26.3'ü öğrenci, % 21.1'i emekli, % 21.1 ev hanımı, % 15.8'i serbest meslek % 10.5'i diğer meslek gruplarından ve % 5.3'ü işsiz olarak belirlenmiştir. Esnaf, işçi ve memur grubuna dahil olan deneklerin hiçbirisi bu seçeneği seçmemişlerdir.

Kentsel dönüşüm yapılmasının amacının rant sağlamak sorusu ile meslek grupları çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.028$ ve $p<0.05$ olup kentsel dönüşüm yapılmasının amacının rant sağlamak olduğunu söyleyenlerin, % 33.3'ü esnaf, % 28.6'sı diğer meslek gruplarından, % 23.8'i öğrenci, % 4.8'i memur, % 4.8'i serbest meslek ve % 4.8'i işsiz olarak belirlenmiştir. İşçi, emekli ve ev hanımı grubuna dahil olan deneklerin hiçbirisi bu seçeneği seçmemişlerdir.

Kentsel dönüşüm yapılmasının amacının rant sağlamak sorusu ile eğitim durumları çaprazlandığında anlamlı ilişki bulunmuştur. $p=0.039$ ve $p<0.05$ olup kentsel dönüşüm yapılmasının amacının rant sağlamak olduğunu söyleyenlerin, % 47.6'sı üniversite mezunu, % 19'u master/doktora, % 19'u lise, % 14.3'ü ortaokul mezunu olarak belirlenmiştir. İlkokul mezunu olan deneklerin hiçbirisi bu seçeneği seçmemişlerdir.

4. Tartışma ve Sonuç

Neslişah ve Hatice

Sultan

Mahallelerinin birleştirilmesiyle oluşan Karagümrük Mahallesi bir diğer bilinen adıyla Sulukule, Sit Alanı olup ayrıca Sur Koruma Bandı içerisinde yer almaktadır. Çöküntü bölgesi özelliği taşıyan Sulukule, 5366 sayılı yasayadayanarak Bakanlar Kurulu'na yenileme alanı olarak ilan edilmiş olup büyüklüğü

91.731,46 m²'dir.

Çeşitli sebeplerden dolayı göç alan kentlerde çarpık kentleşme ve gecekondulaşmaya bir çözüm olarak uygulanan kentsel dönüşüm, “fiziksel ve sosyal açılardan çöküntü sürecine girmiş kentsel alanları yeniden yaşanabilir canlı alanlar haline getirmeyi ve kente yeniden kazandırmayı hedefleyen kapsamlı ve entegre bir vizyon ve eylemler bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Yapı yoğunluğunun azaltılması, İş potansiyellerinin yaratılması, mahalleler arası fiziki, sosyal ve ekonomik farklılıkların azaltılması vb. nedenlerle yapılan kentsel dönüşüm Sulukule örneğinde gerektiği şekilde yorumlanmamıştır. Kentsel dönüşüm sürecindeki Sulukule için istihdam sağlama durumu söz konusu değildir. Aksine esnaf işlerin azaldığından şikayet etmektedir. Ayrıca yeni yerleşimde hak sahipleri Sulukule’de yaşayan halk değildir. Tamamiyle değişen bir kültürün söz konusu olduğu görülmektedir. Sulukule halkı yeni yapılan evleri alabilecek güce sahip değildir.

Kentsel dönüşüm projelerinde kültürel değerlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Burada da uzun yıllar yaşamış olan Romanların yerleşimi ve kültürünün hakim olduğu göz ardı edilerek yeni bir yerleşim kurulmak istenmiş ve bu noktada tarihi Sulukule kimliği ortadan kaldırılmıştır. Sulukule yerleşimi içinde yer alan tarihi evler de açılan davanın sonucu beklenmeksizin yıkılmıştır. Çok uzun bir hukuki süreci bulunan ve inşaatların tamamlandığı Sulukule projesi mahkeme kararıyla iptal edilmiştir.

Sosyal anlamda çok yoğun tepkilerin yaşandığı Sulukule, kent peyzajı açısından değerlendirildiğinde ise çevre ile uyumlu bir görünüm sağlamaması, yeşil alanların azlığı, çok yoğun yapı bloğunun bulunması nedeniyle kent peyzajına olumlu katkı sağlamamıştır.

Anket sonuçlarına göre değerlendirme yapılırsa Sulukule kentsel yenileme projesi deneklerin büyük bir kısmı tarafından (%78) bilinmekle birlikte, daha düşük bir oranla (% 43.8) kentsel dönüşüm projelerinin daha yaşanabilir bir çevre yaratmak olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca yine % 32.8 oran ile halk kentsel dönüşümün rant sağlamak amacı ile yapıldığını düşünmektedir. Çok tartışılmalı ve hukuki anlamda sorunlu olarak yapılan kentsel dönüşüm projeleri halkın üzerinde şüpheli etkiler bıraktığı belirlenmiştir. Bu nedenle bu tip projelerin halkın katılıma daha açık, sürecin daha şeffaf ve özellikle o bölgede yaşayan insanların çıkarlarının öncelikli ele alındığı kentsel dönüşüm projeleri yapılmalıdır. Ayrıca bu tip projelerde herşeyden önce kentin yaşam kalitesi gözönüne alınmalı ve kalitenin artacağı projeler uygulanmalıdır.

References

- Balci, H., 2009.** Kentsel Dönüşüm Projesi Bağlamında Sulukule’yi Anlamak: Roman Kimliğinin Analizi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ersoy, M., 2012.** Kentsel Planlama, Ansiklopedik Sözlük, Ninova Yayınları, İstanbul.
- Ertürk, F., 2009.** Neslişah ve Hatice Sultan (Sulukule) Mahalleleri Kentsel Dönüşüm Projesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gümüşboğa, B., 2009.** Katılım ekseninde Kentsel Dönüşüm, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- İnce, E. K., 2006.** Kentsel Dönüşümde Yeni Politika, Yasa Ve Eğilimlerin Değerlendirilmesi ‘Kuzey Ankara Girişi (Portakal Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesi’, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Ve Bölge Planlama Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Oral, E., 2009.** Tarihi Kentsel Çevrelerin Korunmasında Yasal Düzenlemelerin Kent Kimliğine Etkileri Sulukule Örneği, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özden P.P. 2002. Yasal ve Yönetmelik Çerçevesiyle Şehir Yenileme Planlaması ve Uygulaması: Türkiye Örneği, Doktora Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>
<http://www.gis.fatih.bel.tr>

Ek 1.

Bu anket formu 'Kentsel Dönüşüm Çalışmalarının Kent Peyzajına Etkisi: Sulukule Örneği' konulu bilimsel bir araştırmaya veritoplama amacıyla yapılmaktadır, elde edilen bilgilerin kullanılacağına ilişkin bilgileri lütfen belirtiniz. Göstereceğiniz ilgi ve yardımlarınıza şimdiden teşekkür ederiz.

Anket No:

Tarih: Ağustos/Eylül 2014

1. Yaşadığınız yeri neresidir?

- a. Fatih-Eminönü b. Zeytinburnu-Bakırköy-Avcılar c. Beşiktaş-Beyoğlu-Şişli-Sarıyer
d. Alibeyköy-Eyüp-Bayrampaşa-Gaziosmanpaşa
e. Kadıköy-Maltepe-Üsküdar-Kartal-Beykoz f. İstanbul dışı

2. Bu ilçede yaşamıyorsanız Fatih'e ne sıklıkla gelirsiniz?

- a. Her gün b. 15 günde 1 c. Ayda 1 d. Yılda 1 e. Değişken

3. Sulukule'de yapılan kentsel dönüşüm projesinden haberdar mısınız?

- a. Evet b. Hayır

4. İkamet ettiğiniz konut kentsel dönüşüm projesi içinde yer alıyor mu?

- a. Evet b. Hayır

5. Kentsel dönüşümün yapılmasının amacı sizce nedir?

- a. Daha yaşanabilir bir çevre oluşturmak
b. Kentsel dönüşüm bölgesinde yaşayan insanların yaşam standartlarını yükseltmek
c. Rant sağlamak
d. Diğer (.....)

6. Kentsel dönüşüm projelerinin çevrenizi güzelleştireceğini düşünüyor musunuz?

- a. Evet, düşünüyorum.....
b. Hayır, düşünmüyorum.....

7. Kentsel dönüşümün beklentileriniz nelerdi?

Şu an kadaryapılan çalışmalar beklentilerinizi ne kadarını karşıladı?

.....
.....

Sosyo-Ekonomik Yapı

8. Cinsiyetiniz?

- a. Kadın b. Erkek

9. Mesleğiniz nedir?

- a. İşçi b. Memur c. Emekli d. Serbest Meslek e. Ev Hanımı
f. Esnaf g. İşsiz h. Öğrenci ı. Diğer

10. Yaşınız grubunuz?

- a. 18-26 b. 27-40 c. 41-60 d. 60 ve üstü

11. Eğitim durumunuz nedir?

- a. İlkokul b. Ortaokul c. Lise d. Üniversite e. Master/Doktora
f. Okuryazar g. Okuryazar değil